

Dyslexiebeleid

Versie voor ouders/verzorgers

Inhoudsopgave dyslexiebeleid

1. Inleiding	pag. 3
2. Signaleren van dyslexie	pag. 4
3. Criteria vergoedingsregeling ernstige enkelvoudige dyslexie (EED)	pag. 5
4. Dyslexieonderzoek	pag. 7
5. Kenmerken bij het leren	pag. 9
6. Aanpak dyslexie – mogelijke interventies	pag.10
7. De overstap naar het voortgezet onderwijs	pag.15

1. Inleiding

Onze school heeft de overtuiging dat leren lezen één van de belangrijkste pijlers is voor schoolsucces. Wij vinden het van wezenlijk belang dat extra faciliteiten geboden worden aan kinderen die dreigen achter te raken op het gebied van de geletterdheid. Dit geldt voor kinderen met een dyslexieverklaring, maar ook voor kinderen zonder een verklaring. Ook dan zal de leerkracht proberen het onderwijsaanbod zo goed mogelijk af te stemmen op de behoeften van het kind.

Omdat onze school het van groot belang vindt dat voor iedereen duidelijk is hoe dyslectische kinderen begeleid worden, hebben wij met ons team een dyslexiebeleid vastgesteld. Dit document is daarvan de weerslag. Door de activiteiten omtrent de signalering en begeleiding van dyslectische leerlingen duidelijker in kaart te brengen, zullen we ook verbetering in de afstemming tussen alle betrokkenen bereiken.

Wat is dyslexie?

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. Bij dyslexie kunnen zowel lees- als spellingsproblemen voorkomen, maar deze komen ook los van elkaar voor. Officieel wordt dyslexie in Nederland aangeduid als:

'Een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau'.

Dyslexie komt in verschillende gradaties voor, van een beetje tot zeer ernstig. Dyslexie is een probleem dat niet verholpen kan worden, het is van blijvende aard. Dyslectische kinderen kunnen echter wel leren met dit probleem om te gaan, waardoor zij zo min mogelijk belemmerd worden in het volgen van onderwijs. Belangrijk is dat het plezier in het leren en het lezen en schrijven behouden blijft. Voorkomen moet worden dat er faalangst optreedt in welk vorm dan ook.

2. Signaleren van dyslexie

Stappen signaleren van dyslexie:

Signalering bij aanmelding

Dyslexie is in grote mate erfelijk bepaald. Wanneer dyslexie in de familie van de aangemelde leerling voorkomt, wordt er een opmerking geplaatst in het leerlingdossier en in het groepsoverzicht van de leerling. Zo zijn we extra alert op eventuele signalen die kunnen wijzen op dyslexie.

Signalering in de onderbouw

School gebruikt de aangepaste tussendoelen van het observatiesysteem voor kleuters om de ontwikkeling van de kinderen goed te volgen. School gebruikt daarnaast de signaleringslijsten en toetsen van het protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 1 en 2 om op tijd kenmerken van dyslexie te signaleren. In oktober/november vullen ouders/verzorgers een signaleringslijst spraak- en taalproblemen in. School overlegt met ouders of een logopedische screening wenselijk is.

Alle interventies op het gebied van taal worden door de leerkracht beschreven in het groepsplan taal.

Signalering in groep 3

In groep 3 worden de signaleringsmomenten van de methode Veilig Leren Lezen aangehouden (o.a. DMT). Vanaf oktober lezen enkele kinderen in een Connectleesgroepje buiten de klas. In februari en juni worden verschillende toetsen afgenomen: Cito leestempo, Cito spelling en AVI. De leerkracht beschrijft de interventies in de kerngroepsplannen spelling en technisch lezen. Eventuele vermoedens van dyslexie bespreekt de leerkracht met ouders en de intern begeleider. School draagt zorg voor een warme overdracht.

Signalering in groep 4-8

Bij de start van het schooljaar wordt een groepsplan spelling en (technisch) lezen opgesteld met daarin de doelen en het plan van aanpak voor de eerste periode. De leerkracht beschrijft o.a. welke kinderen verlengde leesinstructies krijgen in de klas. Daarnaast lezen enkele kinderen 3x 20 minuten per week buiten de groep volgens de methodediek Connect lezen (groep 4) of Ralfi lezen (groep 5-6). In januari/februari worden verschillende lees- en spellingstoetsen afgenomen om de ontwikkeling van de kinderen te volgen: Cito technisch lezen, (DMT), AVI, Cito spelling. Bij vermoedens van dyslexie wordt ook de Klepel afgenomen (lezen van onzinwoorden).

Interventies worden opnieuw beschreven in een groepsplan en afhankelijk van de toetsuitslagen en voortgang volgt er eventueel een consultatiegesprek met de IB-er en/of wordt er een dyslexieonderzoek aangevraagd. Het tweede hoofdmeetmoment van het schooljaar is in juni. Er worden opnieuw leestoetsen afgenomen en er vindt een analyse en evaluatie plaats. Samen met ouders en IB-er worden er indien nodig vervolgstappen ondernomen. School draagt zorg voor een warme overdracht naar de volgende groep.

Het leerlingdossier

In het leerlingdossier onderbouwt de school het vermoeden dat er bij het kind sprake is van (ernstige) dyslexie. Aan de hand van toets- en observatiegegevens laat de school zien dat er sprake is van een ernstige achterstand bij lezen en/of spellen. De school beschrijft ook welke extra ondersteuning het kind heeft gekregen en geeft aan dat deze, ondanks alle inspanningen, niet het gewenste resultaat heeft opgeleverd. Het leerlingdossier speelt een belangrijke rol bij de doorverwijzing. Het dossier levert belangrijke informatie op voor de diagnosticus die er in zijn/haar onderzoek verder op kan aansluiten. Bovendien is een goed leerlingdossier één van de voorwaarden om voor vergoeding vanuit de jeugdwet in aanmerking te komen. De diagnosticus zal altijd beginnen met het beoordelen van het leerlingdossier.

3. Criteria vergoedingsregeling ernstige enkelvoudige dyslexie

Vanaf 1 januari 2015 wordt de diagnostiek en behandeling van ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) vergoed vanuit de gemeente/jeugdzorg. Op basis van een volledig leesdossier, aangeleverd door de school, kan een diagnosticus beoordelen of een kind in aanmerking komt voor deze vergoedingsregeling.

Om in aanmerking te kunnen komen voor onderzoek van ernstige dyslexie moet het dossier aan een aantal criteria voldoen.

Criterium Achterstand

De leerling behoort op drie achtereenvolgende hoofdmeetmomenten bij:

- De 10% zwaksten voor LEZEN (woordniveau)
- De 16% zwaksten voor LEZEN (woordniveau) én de 10% zwaksten voor SPELLEN.

Een hoofdmeting betreft een meting die plaatsvindt op het moment waarop de toets is genormeerd. Zowel voor de CITO als voor de EMT/Brus en PI geldt dat hoofdmetingen worden afgenomen in januari/februari en mei/juni.

Toetsen en normscores

- Lezen:
10% zwaksten: E of V- score op CITO DMT 2009
Standaardscore 6 of lager op EMT
16% zwaksten: Standaardscore 7 op EMT/Brus
Bij een D-score op CITO DMT 2009 grafiek (alternatief leerlingrapport toevoegen i.v.m. bepaling zwakste 16%)
- Spelling:
10% zwaksten: E-score op CITO Spelling
Percentielscore 10 of lager op PI dictee

Toetsen van één meetmoment dienen binnen een periode van maximaal drie weken afgenomen te zijn. Op het moment van aanmelding (datum van binnenkomst) mag het laatste meetmoment maximaal drie maanden oud zijn.

Uitzondering

In uitzonderlijke gevallen kan een kind ook in aanmerking komen voor de vergoede zorg bij twee hoofdmetingen en één tussenmeting. Deze uitzondering geldt voor kinderen met een erfelijke aanleg voor dyslexie (een dyslectische ouder), of voor kinderen die bij de eerste hoofdmeting al forse lees- en spellingproblematiek hebben (E / V--scores op zowel lezen en spelling). De aanmelding kan dan ook plaatsvinden na onderstaand traject:

- Hoofdmeting – 10 tot 12 weken ondersteuning - tussenmeting – 10 tot 12 weken ondersteuning – 2e Hoofdmeting.

Tussen een hoofd- en tussenmeting mag een periode zitten van tenminste 10 tot 12 onderwijsweken. Tussen twee hoofdmetingen mag een periode zitten van maximaal 26 onderwijsweken (vakanties niet meegerekend).

Voor tussenmetingen geldt dat gebruik wordt gemaakt van de midden normering (M) bij afname in november tot en met maart en van de eind normering (E) bij afname in april tot en met oktober. Voor leerlingen in groep 3 en 4 gaan we uit van in ieder geval drie hoofdmetingen (M3, E3, M4 of bij doublure in groep 3: de tweede keer afname M3) om de ernst en de hardnekkigheid vast te kunnen stellen. Na de drie hoofdmetingen (vanaf M4 of bij doublure in groep 3 vanaf de tweede afname M3) kunnen tussenmetingen (okt/nov en april) meetellen.

Doublure

Bij kinderen die worden aangemeld in de middenbouw groep 4 en 5 wordt op het gebied van technisch lezen een doublure vanaf groep 3 wel meegerekend. In dat geval tellen de didactische leermaanden door en worden de normen gehanteerd van de groep waarin het kind gezeten zou hebben, zonder doublure.

Voor kinderen die aangemeld worden in de bovenbouw groep 6, 7 en 8 geldt dat bij een doublure van 3 jaar of langer geleden de doublure niet meer wordt meegeteld. Op dat moment wordt gebruik gemaakt van de groepsnormen. Bij spelling hanteren we alleen in het jaar van de doublure andere normen dan de rest van de klas. Voorbeeld: een leerling doubleert in groep 4. In het hele tweede jaar groep 4 hanteer je dan de normering van eind groep 4 (PI-dictee).

De leerling heeft namelijk de leerstof spelling van groep 4 al een keer aangeboden gekregen. In groep 5 hanteer je vervolgens de normen van groep 5.

Onderstaande beslistabel kan gebruikt worden om te bepalen of de doublure nog moet worden meegeteld of niet.

Doublure-Beslistabel

Doublure in groep	Doortellen van didactische leermaanden voor technisch lezen in groep:					
	3	4	5	6	7	8
1/2	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
3	Ja*	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee
4	-	Ja*	Ja	Ja	Nee	Nee
5	-	-	Ja*	Ja	Ja	Nee
6	-	-	-	Ja*	Ja	Ja
7	-	-	-	-	Ja	Ja
8	-	-	-	-	-	Ja*

* Geldt voor het jaar van doublure.

criterium van hardnekkigheid

We lopen hierbij de volgende punten langs:

1. Beginsituatie en hulpvraag
2. Doel (SMART geformuleerd)

Is het doel concreet en meetbaar?

3. Inhoud (activiteit, materialen, organisatievorm, begeleider, methode)

Welke extra instructie is er geboden?

4. Intensiteit (aantal keer per week, aantal minuten per keer, duur interventieperiode).

Richtlijn: 3 x 20 minuten per week door een bevoegd persoon (bijvoorbeeld onderwijsassistent, leerkracht, remedial teacher), waarvan de helft van de tijd bestaat uit instructie en de periode 12 tot maximaal 18 onderwijsweken beslaat tot aan de (tussen)evaluatie.

Bijvoorbeeld: een plan mag geen periode van september tot april of juni beslaan zonder dat er binnen deze periode een (tussen)evaluatie en aanpassing heeft plaatsgevonden.

5. Evaluatie

Is het plan daadwerkelijk geëvalueerd? Het komt regelmatig voor dat de onderdelen 'meetmomenten' en 'geboden begeleiding' niet in het leerlingdossier zelf ingevuld worden, maar dat er verwezen wordt naar een bijlage. Het helpt als school duidelijk verwijst naar een bijlagenummer en dit nummer ook vermeldt op de desbetreffende bijlage.

Co-morbiditeit

Voor kinderen die naast lees- en spellingachterstanden ook gedrags- en/of sociaal-emotionele problemen hebben, moeten we uitsluiten dat deze problemen belemmerend zijn voor de diagnostiek van dyslexie. Bij kinderen met een gediagnosticeerde stoornis kan dit worden aangetoond door een schriftelijke verklaring van een specialist waarbij het kind in behandeling is (arts, GZ-psycholoog).

NB: Voor kinderen waarbij ADHD is vastgesteld en die hiervoor medicatie krijgen, geldt dat de meetmomenten pas worden meegerekend vanaf het moment dat de medicatie is gestart.

Internationale en/of meertalige leerlingen

Bij aanmelding van internationale en/of meertalige kinderen worden de volgende richtlijnen gehanteerd:

- Wanneer meertalige kinderen vanaf de kleutertijd Nederlands onderwijs hebben gevolgd, komen zij onder dezelfde voorwaarden in aanmerking als andere kinderen, mits zij een Nederlandse zorgverzekering hebben.
- Als een meertalig kind tenminste 3 jaar Nederlands onderwijs heeft gevolgd en er geen aanwijzingen zijn van een taalprobleem of taalontwikkelingsstoornis, kan een kind in aanmerking komen voor een onderzoek. Wanneer het kind logopedie heeft gevolgd, verzoeken wij u de informatie van de logopediste mee te sturen.
- Voor meertalige kinderen die minder dan 3 jaar Nederlands onderwijs hebben gevolgd moeten er vanuit de aanmeldingsformulieren gegronde vermoedens van dyslexie naar voren komen en geen aanwijzingen zijn van een taalprobleem of taalontwikkelingsstoornis.

4. Dyslexieonderzoek

Dyslexie is een hardnekkig probleem. Daarom is het niet vast te stellen met een eenvoudige test of door een onderzoek van de hersenen. Een dyslexieonderzoek moet aantonen dat de lees- en /of spellingproblemen van het kind niet verminderen ondanks planmatige, taakgerichte hulp. Het onderzoek moet ook aantonen dat het kind een achterstand heeft voor lezen en/of spellen vergeleken bij leeftijdsgenootjes. Het hele traject bestaat uit de volgende stappen:

1. Aanmelden

Wanneer een leerling ondanks intensieve begeleiding niet of niet voldoende vooruit gaat met technisch lezen (en spelling), dan bespreekt de leerkracht deze signalen met de intern begeleider tijdens een leerlingbespreking. School bekijkt of een leerling eventueel in aanmerking komt voor een vergoed dyslexieonderzoek. Er volgt een gesprek met ouders/verzorgers en wanneer een leerling in aanmerking lijkt te komen voor een vergoed onderzoek (zie hfst. 3), dan geeft school dit aan. Om een dyslexieonderzoek naar Ernstige Enkelvoudige Dyslexie en behandeling (vergoed door gemeente) aan te vragen vullen ouders en school allebei een apart formulier in.

2. Beoordelen leerlingdossier

Nadat het kind is aangemeld door ouders en school, beoordeelt de diagnosticus eerst het dossier van de school. Is de onderbouwing van het vermoeden van dyslexie onvoldoende en heeft de diagnosticus onvoldoende informatie om op voort te bouwen in het onderzoek, dan zal de diagnosticus de school om aanvullende informatie moeten vragen.

3. Intakegesprek

Tijdens het intakegesprek bespreekt de diagnosticus de informatie van de school met de ouders. Er komen verder zaken aan bod als de ontwikkelingsgeschiedenis, de algemene gezondheid en het (emotioneel) functioneren van het kind, eventuele erfelijke aanleg voor dyslexie, mogelijke andere problemen, eventuele medicatie. Ook worden de invloed die de leesproblemen hebben op het kind en op het gezin besproken, en de ondersteuning die ouders kunnen bieden.

4. Diagnostisch onderzoek

De diagnosticus bepaalt het niveau van lezen en spellen van het kind. Hij (of zij) test op nauwkeurigheid en snelheid van woordherkenning. Ook kijkt hij naar vaardigheden waarop juist kinderen met dyslexie uitvallen en, omgekeerd, naar vaardigheden waarop kinderen met andere leesproblemen uitvallen, maar dyslectische kinderen juist niet. De diagnosticus bepaalt de algemene intelligentie van het kind en gaat na of er problemen zijn die vaak samengaan met dyslexie, zoals problemen met horen of zien, ADHD en rekenproblemen. Het onderzoek duurt meestal twee dagdelen. Soms kan het diagnostisch onderzoek op school plaatsvinden.

5. Evaluatie en rapportage

De diagnosticus stelt een rapport op van het onderzoek. In een afrondend gesprek worden de uitkomsten en conclusies met de ouders besproken. Indien van toepassing komt tijdens dit gesprek ook aan de orde welke behandeling nodig is, welke extra ondersteuning de school kan bieden en hoe de ouders thuis het kind verder kunnen ondersteunen. Vaak is dit beschreven in een behandelplan dat de ouders meekrijgen.

Het is niet altijd vanzelfsprekend dat iemand van school (de leerkracht of de intern begeleider) bij dit gesprek aanwezig is. Voor een goede afstemming kan dit wenselijk zijn.

6. Opstellen dyslexieverklaring

Een dyslexieverklaring bevestigt dat uit het onderzoek is gebleken dat het kind dyslexie heeft en beschrijft welke (ernstige) belemmeringen het kind hiervan ondervindt (op school, in het dagelijks leven). De dyslexieverklaring geeft aan wat het kind nodig heeft om de nadelige gevolgen te beperken (behandeling, ondersteuning, hulpmiddelen of vrijstellingen). Dit zijn belangrijke aanwijzingen voor de ondersteuning van het kind. Een dyslexieverklaring is niet hetzelfde als het onderzoeksrapport. Het is een vrij kort document dat de diagnosticus afzonderlijk opstelt. De verklaring moet binnen twee jaar na het onderzoek worden opgesteld. Een dyslexieverklaring is een officieel document. Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. Wel kan het zijn dat de adviezen na verloop van tijd moeten worden aangepast omdat de omstandigheden veranderen (bv. het kind gaat naar het voortgezet onderwijs) of omdat er nieuwe hulpmiddelen zijn. De aanpassingen gebeuren in overleg tussen de diverse betrokkenen (leerling, ouders, school, diagnosticus). Nieuw uitgebreid onderzoek is daarvoor meestal niet nodig.

Een dyslexiebehandeling

De behandeling van dyslexie richt zich op:

- snel zo goed mogelijk leren technisch lezen (woordherkenning) of spellen;
- leren omgaan met een laag niveau van technisch lezen door compensatiestrategieën en (technische) hulpmiddelen te gebruiken;
- voorkomen van intellectuele achterstand in verhouding tot de indiv. mogelijkheden van het kind;
- voorkomen of verminderen van nadelige emotionele en sociale gevolgen (bv. faalangst).

De dyslexiebehandeling geldt als geoorloofd verzuim, waarvoor de school vrij mag geven. Binnen de dyslexiebehandelcentra in Nederland zijn veel verschillende behandelvormen. Deze worden niet allemaal ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Een effectieve behandeling richt zich altijd op de taak zelf (de orthodidactische benadering) of de onderliggende processen (de psycholinguïstische benadering). Volgens de psycholinguïstische benadering ontstaan de lees- en spellingproblemen door onvoldoende beheersing van de basisprocessen van het lezen en spellen. De behandeling richt zich op deze processen om het lezen en spellen blijvend te verbeteren. Uit onderzoek blijkt dat deze benadering effect heeft bij kinderen met dyslexie. Bij de orthodidactische benadering staat de leertaak – het leren lezen of spellen – centraal. Afhankelijk van de achterstand en mogelijkheden van het kind (concentratie, geheugen) wordt een behandelingsplan met een passende methode opgesteld. De keuze van het oefenmateriaal wordt aangepast aan de persoonlijkheid en de leerstijl van het kind, en zo mogelijk aan de methode die op school wordt gebruikt. Onderzoek toont aan dat kinderen bij deze benadering duidelijke vooruitgang laten zien bij het lezen van losse woorden; voor spelling is de verbetering minder eenduidig.

Een effectieve behandeling?

Een effectieve behandeling heeft een aantal algemene kenmerken:

- een goede kwaliteit van de relatie tussen cliënt en behandelaar;
- een goede structurering (d.w.z. een duidelijke doelstelling, planning en fasering);
- het systematisch stellen van doelen in samenspraak met het kind of de ouders/verzorgers;
- een uitvoering van de interventie zoals beoogd;
- een aantoonbare professionaliteit van de behandelaar;
- goede werkomstandigheden van de behandelaar.

Als uit de screening blijkt dat het leesdossier niet aan de criteria voldoet voor de vergoedingsregeling, dan wordt het dossier met de reden van afwijzing retour verzonden. Er kan dan wel sprake zijn van eventuele dyslexie wat buiten de vergoedingsregeling valt, ouders kunnen dan (eventueel in overleg met school) een particulier onderzoek aanvragen. De kosten van een dyslexieonderzoek liggen tussen de € 510,- en € 995,-.

Ongeacht de uitkomst van een onderzoek probeert de school passend onderwijs te bieden en is de school verantwoordelijk voor ondersteuning en begeleiding voor alle kinderen met lees- en spellingproblemen. In de groep van kinderen met dyslexie heeft ongeveer de helft geen ernstige enkelvoudige dyslexieklachten.

5. Kenmerken bij het leren

De kleuterfase

Op de kleuterleeftijd (groep 1 en 2) is dyslexie nog niet vast te stellen. Wel kunnen er een aantal signalen zijn die aanleiding geven om het kind extra in de gaten te houden. Bijvoorbeeld wanneer het kind:

- een algemeen zwak taalniveau heeft
- moeite heeft met het onthouden van versjes en met rijmen
- moeite heeft met het aanleren van willekeurige afspraken, zoals de begrippen 'links' en 'rechts', de dagen van de week en de namen van kleuren.
- Moeite heeft met het precies nazeggen van woorden of zinnen.
- Moeite heeft met het plaatsen van klanken in woorden op de juiste volgorde.

Niet alle kinderen met deze problemen ontwikkelen echter dyslexie. Een vertraagde spraak-/taalontwikkeling en dyslexie in de familie heeft wel een zekere voorspellende waarde.

Leren lezen

Bij het leren lezen zien we bij dyslectici het volgende:

- Ze kunnen de klank bij een letter moeilijk onthouden.
- Ze verwarren letters, die op het eerste gezicht en het gehoor op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, v/w, u/eu/ui, a/aa).
- Ze kunnen de eerste woordjes moeilijk onthouden.
- Ze lezen te veel 'letter voor letter' of haperen bij het lezen.

Lezen na groep 3

Na het leren lezen wordt het lezen verder ontwikkeld. Hierbij speelt, naast de leesteknik, ook het begrijpen van de tekst een belangrijke rol. Bij dyslectici zien we de volgende problemen veel voorkomen:

- Ze laten woorden weg, voegen ze toe of maken er soms andere woorden van.
- Ze verwarren tekens die op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, z/s, v/w, u/eu/ui).
- Ze lezen een ander woord dan er staat, maar het woord betekent wel ongeveer hetzelfde (bijvoorbeeld: kat = poes).
- Ze 'gokken' veel of lezen juist te veel 'letter voor letter'.
- Ze vinden lezen moeilijk of hebben er zelfs een hekel aan.

Spellen

Foutloos schrijven is voor dyslectici nog moeilijker dan lezen. Belangrijke kenmerken hierbij zijn:

- Ze halen letters die op elkaar lijken door elkaar (bijvoorbeeld: m/n, b/d, s/z, v/w, f/v, u/eu/ui).
- Ze draaien letters om (bijvoorbeeld: ei = ie, ui = iu).
- Ze laten letters en woorden weg of voegen ze juist toe.
- Ze schrijven woorden op zoals ze klinken (de=du).
- Ze kennen vaak wel regels voor het spellen, maar gebruiken ze niet tijdens het schrijven.
- Ze maken nog meer fouten in hun eigen verhalen.

Andere vakken

Ook bij het leren van andere vakken kunnen dyslectische leerlingen problemen hebben:

- Ze keren cijfers om (31=13).
- Bij het hoofdrekenen worden fouten gemaakt doordat 'tussenstappen' worden vergeten.
- Ze hebben moeite met 'rijtjes leren' bij aardrijkskunde en het uit het hoofd leren van de tafels.
- Ze maken veel schrijffouten in hun aantekeningen en werkstukken.
- Engelse woorden opschrijven is moeilijk.

6. Aanpak dyslexie

Uitgangspunten

Wanneer uit onderzoek blijkt dat we te maken hebben met een dyslectisch kind, verwerkt de groepsleerkracht dit eventueel samen met de gespecialiseerde leerkracht in het groepsplan technisch lezen en/of spelling. In een gesprek met ouders legt de leerkracht uit op welke manier er extra hulp geboden wordt en wat ouders eventueel thuis kunnen doen.

Accepteren

Het accepteren van de problemen van de dyslectische leerling vormt de basis voor elk handelingsplan. Dyslectici blijven immers altijd op de een of andere manier moeite houden met onderdelen van de schoolvakken. Het is heel belangrijk dat het kind en de omgeving weten, dat het bepaalde problemen heeft als gevolg van dyslexie.

Begrijpen

Naast acceptatie is het begrijpen van de problemen van de dyslecticus de basis voor het handelen. Dit geldt zowel voor het kind zelf als voor de leerkracht en de ouders.

Compenseren

Belangrijke hulp die dyslectici kunnen krijgen is gericht op het omzeilen van hun problemen. Dat wil zeggen dat ze gebruik leren maken van hun sterke kanten om problemen te vermijden of verminderen. Zo kunnen bij het aanleren van de lettertekens plaatjes en gebaren tot steun worden gegeven.

Dispenseren

Voor bepaalde taken krijgt een dyslectisch kind dispensatie (minder werk maken, meer tijd hebben of iets niet hoeven doen).

Extra leerhulp

Tenslotte voorziet het plan in aangepaste oefeningen en werkvormen om problemen bij lezen en spellen te verminderen.

Mogelijke interventies

Om dyslexie effectief te kunnen aanpakken zijn afspraken op schoolniveau erg belangrijk. Over de aanpak worden de volgende principes door de leerkrachten gehanteerd:

Ter versterking van de eigenwaarde en zelfvertrouwen:

- zelfvertrouwen actief vergroten bij schoolwerk via gesprekken vertellen wat de leerling goed kan op school en daarbuiten
- positieve gesprekjes
- soms aantal goed aangeven i.p.v. aantal fout
- eventueel een klassengesprek over dyslexie
- bij het nakijken worden er geen (rode) strepen gezet, maar er staat bij hoe het woord wel geschreven moet worden.
- bij beoordelingen rekening houden met de problematiek
- bijzondere kwaliteiten/activiteiten van de leerling in de groep benadrukken

Verbeteren van de taakaanpak:

- hoeveelheid werk verminderen
- meer tijd geven bij complexe taken
- complexe taken leren in stappen aan te pakken

Concentratie bevorderen:

- een rustige werkomgeving scheppen
- afwisseling in taken brengen bij vermoeidheid
- zelf laten kiezen wanneer apart te zitten

➤ Mogelijke interventies in de onderbouw

Voorschotbenadering

De voorschotbenadering is bedoeld voor risicokleuters op lees- en spellingsproblemen of dyslexie. Kleuters met een spraak en- of taalachterstand behoren tot deze groep, maar ook kleuters met een dyslectische ouder. Uit onderzoek is gebleken dat een vroege achterstand in de taal- en leesontwikkeling (groep 2-3) bijna niet ingehaald wordt.

In de voorschotbenadering werken we taakgericht aan het verbeteren van het fonologisch en fonemisch bewustzijn en aan de klank-letterkoppelingen. Veiligheid en plezier staan in de voorschotbenadering voorop! We werken immers met kleuters en willen ze door het geven van "een voorschot" met meer succes en vertrouwen aan het leren lezen en schrijven laten beginnen.

Voorschotbenadering toepassen wanneer de oudste kleuters met fonemisch bewustzijn onvoldoende scoren in november en wanneer de letterkennis onvoldoende is in november.

Extra aandacht voor de taalontwikkeling en -beschouwing:

- interactief voorlezen van verhalen
- laten vertellen bij platen
- woordenschat vergroten
- werken aan zinsbouw
- goed leren articuleren
- bewust maken van woorddelen en hun betekenis
- uitnodigen tot talig spel

Fonologische ontwikkeling stimuleren:

- auditief synthetiseren
- rijmen
- auditief analyseren in (dubbel-)klanken
- gebaren bij liedjes aanleren
- auditief anticiperen op de moeilijke klanken van groep 3 (b/d, ui/eu etc)
- verhalen maken met pictogrammen en woordstroken

Verwerven van kennis

- geheugensteuntjes bieden bij en structuur aanbrengen in (abstracte) begrippen en namen:(kleuren, dagen, links/rechts)
- na het hoeveelheidbegrip de cijfers leren herkennen (0-9) en getal 10
- naam goed leren schrijven (blokschrift afstemmen groep 3)

Werkhouding

- complexe talige taken vereenvoudigen
- luisterhoek maken
- pictogrammen gebruiken om stappen in taken aan te geven

Advies aan de ouders

- boekpromotie, bibliotheekbezoek
- interactief voorlezen

Samenwerking met logopedie

Regelmatig wordt het oefenprogramma 'Wijs met letters' aangeboden op onze school in nauwe samenwerking met een logopediepraktijk in Ommen. Wijs met Letters betreft een oefenprogramma voor beginnende geletterheid voor kinderen die onvoldoende kennis hebben op het gebied van foneembewustzijn en letterkennis. Het kan zowel in groep 2 van het basisonderwijs (regulier en speciaal) als in een logopedische setting gebruikt worden. Er wordt op school gewerkt in kleine groepjes (max. 6 kinderen). De ouders van de deelnemende kinderen worden actief bij de uitvoering van het programma betrokken, om zo het effect van de interventie te vergroten. Het programma sluit aan bij de tussendoelen beginnende geletterdheid. Het systematisch volgen en vastleggen van de ontwikkeling naar foneembewustzijn en letterkennis zorgt voor een doorgaande lijn naar groep 3.

Samenwerking met expertiseteam Catent

Indien gewenst kan school een beroep doen op één van de onderwijsspecialisten van het expertiseteam van onze stichting Catent. Dit kan bijvoorbeeld een orthopedagoog zijn, een spraak- en taalspecialist of logopedist. De ondersteuning kan bestaan uit een observatie in de klas, een gesprek met ouders/school, collegiale consultatie (ondersteuning lkr) etc.

➤ Mogelijke interventies technisch lezen in de midden- en bovenbouw:

Verwerven en toepassen van kennis:

- Meelezen/luisterlezen
- Niet hardop laten lezen in de klas zonder voorbereiding wanneer een dyslectische leerling dit te lastig vindt
- Bij platen laten vertellen
- Laten stillezen (vanaf groep 4)
- Leren voorspellend lezen met tekst-structuurkennis
- Op zo hoog mogelijk AVI-niveau oefenen (stil), zover begrip en techniek toelaten

Werkhouding/sociaal emotioneel

- Boekpromotie
- Eventueel voorlezen aan een groepje kleuters
- Bij AVI-toetsafname een niveau lager beginnen (laten inlezen) en veel stimuleren (norm qua tijd en fouten soepel hanteren)
- Vertrouwen geven dat leren lezen gaat lukken
- Eventueel een andere (eigen) beoordeling op rapport hanteren en dit de ouders uitleggen

Hulpmiddelen/Extra hulp

- Inzet leeskaartje/aanwijskaartje
- Werkbladen/toetsen eventueel. uitvergroten (A4 naar A3)
- Eventueel hulpkaartjes op de tafel plakken
- Extra leesmomenten volgens een methodiek: Ralfi-lezen/Connectlezen*
- Hulp bij het uitzoeken van een bibliotheekboek (evt. een luisterboek)
- Inzet Kurzweil** (bij methodes en bij het maken van de Entreetoets en Eindtoets)
- Eventueel voorlezen van toetsen (afstemming met school en evt. VO)

Advies aan de ouders

- Boekpromotie, bibliotheekbezoek
- Tekst eerst voorlezen, voordat kind het leest
- Samen afwisselend lezen: kind stil, ouder hardop
- Voor- en nabespreken van een tekst

➤ Mogelijke interventies spelling in de midden- en bovenbouw:

Verwerven en toepassen van kennis:

- Bewust leren worden van eigen fouten
- Systematisch de spelling opbouwen, zoveel mogelijk volgens auditief beginnende regels
- Leren verwoorden van spellingcategorieën
- Toepassing regels en steuntjes in ander werk aanleren
- Controlefase aanleren na het schrijven, gericht op eigen foutenbeeld
- Leren geleerde steuntjes en regels te gebruiken via opbouw: eerst in eenvoudige taken, dan in complexe
- Waar mogelijk de computer gebruiken voor tekstverwerking
- Extra spellinghulp gericht op inoefenen van de strategieën

Werkhouding/sociaal emotioneel:

- Eventueel: andere beoordeling op rapport hanteren en dit de ouders uitleggen

Hulpmiddelen/extra hulp:

- Extra spellinghulp gericht op aanleren van categorieën
- Categoriekaart bij het dictee gebruiken
- Werkbladen/toetsen eventueel uitvergroten (A4 naar A3)
- Categoriekaart/uitgewerkte categorie op de tafel plakken
- Inzet softwareprogramma woordenhaai
- Eventueel eigen dicteewoorden
- www.bloon.nl
- Inzet van Kurzweil**

Advies aan de ouders

- Thuis eventueel op een speelse wijze extra oefenen (op de computer bijvoorbeeld)
- Verwachten dat veel geduld nodig is voor je ziet dat het kind vooruitgaat met spellen
- Verwachten dat het kind in spontane briefjes fouten blijft maken
- Deze fouten in spontane briefjes niet verbeteren
- Inspanning expliciet waarderen
- Letten op de uitspraak van dagelijkse woorden (articulatie)
- Regelmatig praten met het kind over hoe het op school gaat
- Zelfvertrouwen centraal stellen via gesprekken
- Het kind begeleiden bij het leren van de dicteewoorden

➤ Mogelijke interventies overige vakken

Rekenen

- Tafels aanleren met omgekeerde en dichtbij liggende sommen
- Tafelkaart leren hanteren, eventueel ook gebruiken bij een toets
- Grote getallen goed leren uitspreken, bewust van de cijferpositie
- Oplossingsmanieren leren verwoorden
- Inzicht stellen boven automatiseren
- Leren oplossingsmanieren te gebruiken
- Kladpapier laten gebruiken (tussentapen noteren), ook bij een toets
- Splitsingen proberen te automatiseren
- Extra rekeninstructies
- Schattend leren rekenen

Adviezen aan de ouders

- Verwachten dat je kind de tafels niet snel uit het hoofd kent (op rij en/of sommen door elkaar)
- Verwachten dat er bij klokkijken verwarring is (voor en over e.d.)
- Verwachten dat geldrekenen problematisch kan zijn
- Een boodschap laten doen en zelf laten betalen

Schrijven

- Eventueel het blokschrift aanleren (met speciale methode)
- Computer/Kurzweil** gebruiken
- Complimenteren voor schriftelijk werk

Adviezen aan de ouders

- Begrip tonen voor de complexe taak van het schrijven
- Ervan uitgaan dat het kind zijn best doet op het handschrift ook al is het niet prachtig
- In groep 3 en 4 is het belangrijk dat de kinderen veel blijven schrijven. In de (midden- en) bovenbouw kan wanneer nodig de computer ingezet worden.

Wereldoriëntatie

- Leeswerk op begrip richten, leren studerend omgaan met informatie
- Ezelsbruggen verzinnen voor jaartallen/ reeksen/moeilijke namen/begrippen, zoals: TV-TAS (Texel-Vlieland-Terschelling-Ameland-Schiermonnikoog)
- Meer tijd geven
- Extra instructies
- Vooral leren feiten opzoeken i.p.v. weten
- Spellingfouten niet aanrekenen in werkstukken/toetsen
- Hoeveelheid topografie verminderen

Adviezen aan ouders

- laten kaartlezen op vakantie
- samen schriftelijke informatie doornemen
- informatieve en educatieve tv-programma's en internetsites stimuleren (Zappelin)

* Connect-lezen

Connect is een interventieprogramma voor zwakke lezers in de groepen 3 en 4 (eventueel t/m 6). Het bestaat uit drie delen:

1. Klanken en Letters (klankbewustzijn, letter-klankkoppeling, aanvankelijke leeshandeling).
2. Woordherkenning (volledig omzetten van alle letters binnen woorden, adequate woordherkenning)
3. Vloeiend Lezen (automatiseren van woordherkenning, vloeiend lezen van een tekst).

Connect lezen is bedoeld voor zeer frequente interventie (minimaal drie keer per week gedurende minimaal 20 minuten) individueel of in een kleine groep.

* Ralfi-lezen

RALFI (Repeated, Assisted, Level, Feedback en Instruction) is een intensief leesprogramma voor zeer zwakke lezers. Kinderen die langdurig veel te traag lezen maar de spellende leeshandeling beheersen, komen in aanmerking voor RALFI lezen. Wij zetten het Ralfi lezen in vanaf groep 5. Hierbij leest een groepje kinderen samen met de leerkracht 3 keer (soms vaker) in de week een relatief moeilijke tekst. De teksten sluiten aan bij de belevingswereld van de kinderen en het niveau mag tot drie niveaus boven het beheersniveau liggen. Het verbetert de vloeiendheid van het lezen en daarmee het leesniveau.

** Kurzweil

De Sintbernardusschool heeft enkele jaren geleden het programma Kurzweil 3000 aangeschaft om leerlingen de nodige zorg aan te bieden. Kurzweil blijkt de beste software voor alle leerlingen met dyslexie of andere ernstige lees- en spellingproblemen te zijn. Het is een geschikt computerprogramma voor op school en thuis. Met Kurzweil kunnen schoolboeken en documenten worden voorgelezen. Het kind kan precies meekijken naar de voorgelezen tekst op het scherm en wordt daardoor actief gestimuleerd om te lezen en niet alleen te luisteren. Een tweekleurige markering toont het voorgelezen woord (groen) en de hele zin (geel).

Op dit moment wordt Kurzweil voornamelijk ingezet in de groepen 5 t/m 8 voor kinderen met een dyslexieverklaring. Methodes worden voorgelezen en de Entreetoets (groep 7) en Eindtoets (8) kunnen m.b.v. Kurzweil worden gemaakt.

In het schooljaar 2016-2017 zullen de bovenbouwleerkrachten zich verder verdiepen in het softwareprogramma en zullen nieuwe afspraken worden vastgelegd.

7. De overstap naar het voortgezet onderwijs

De overstap van primair onderwijs (PO) naar voortgezet onderwijs (VO) is voor alle kinderen groot, maar in het bijzonder voor kinderen met dyslexie omdat:

- er voor alle vakken steeds meer gelezen moet worden
- een correcte spelling in het Nederlands steeds belangrijker wordt
- er meer planning (agenda) en organisatie (huiswerk) nodig is
- er in de brugklas moderne vreemde talen bijkomen
- het kind afhankelijker wordt van beoordelingen
- er meer vakken, docenten en lokalen zijn en de school vaak veel groter is
- het perspectief van een later beroep dichterbij komt

Omdat er in het VO nog meer van de leerlingen gevraagd wordt, kan het zijn dat de dyslexie pas dan ontdekt wordt. Ook kan goed taal- en leesonderwijs en individuele begeleiding ervoor zorgen dat een leerling in de basisschoolperiode voldoende scores behaalt. Soms wordt dyslexie pas in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs opgemerkt. Deze leerlingen vallen dan pas op, omdat ze vanaf klas 3 veel lange teksten moeten lezen. Het kost deze leerlingen vaak opvallend veel tijd.

Schooloriëntatie

Als een leerling naar het voortgezet onderwijs gaat met de diagnose dyslexie, is het belangrijk dat ouders en leerling zich tijdig oriënteren en letten op het dyslexiebeleid van een school. Een goed dyslexiebeleid is belangrijk, maar de keuze voor een school die minder aan dyslexie doet kan om andere redenen toch de voorkeur krijgen. Bijvoorbeeld omdat de kleinschaligheid en/of de sfeer erg aanspreken.